

דיעצד דלא נריך קרא לעיכוזא בזה, או דכולהו דדיעצד יוצא בזה, ולכן שפיר הקשה ל"ל קרא שם מצכל מושבותיכם תיפוק ליה מלחם עוני ע"ש.

ומה שהקשה עוד מהא דבסי' קס"ח וכו', וכה"ג כ' סי' קפ"ח סק"ט ע"ש. הא נמי לא קשה מלכד שדין זה אינו מוסכם לכ"ע שיש חיוב בכל י"ט ושבת לאכול פת שחייב עליו ברכת המזון, בלא זה נמי לא קשה דכי נמי נימא דאין רבותא יותר בלילה ראשונה של פסח, ואפ"ה נאותה התורה מצות עשה יותר על החיוב שבכל י"ט בלילה ראשונה. ועוד וכי לא מצא הרב המ"א שאר מיני מצות שאין יוצאין בה י"ח מצה ותייבין בצרכת המזון, והאחת מהן צדקות של עכו"ם דחייבות בצרכת המזון ואין יוצאין בהם י"ח מצה. והגר"א כדעת הח"י דכל שמי הפירות הם צנ"ט עשירה הי'.

והפייטן בפיוט שבת הגדול כ' קיטוף ציין ושמן עבדין מלמילש זהו ליל קמאי קפדין עכ"ל. ובגמ' ודף ל"ו ע"א] מסיק חכמים אומרים כל שאין לשין אין מקטפין. ועיין מ"ש סי' תס"ז ס"ד לדעת בה"ג דחכמים אלו כר"ג ס"ל. ולפ"ז אפשר דפסק כה"ק דר"ג, ובהרמב"ם והרי"ף דפ' כמותו ובחכמים הראשונים, וס"ל אע"פ שאין לשין מקטפין, אבל לדידן דקי"ל כר"ג פשיטא דאף לקטף אסור. או שמא הפייטן מיירי בקיטף אחר אפי' דכל שנילושה במים ועושה לה שימור מהחימוץ שוב אין לחוש בקיטוף לצד משום מצה עשירה, וכן הוא דעת הפר"ח וכמה אחרונים, ועיין לעיל סי' תס"ז ס"א שם נתבאר דין זה לכחחילה ודיעצד.

ענמו, אבל המ"א עושה הוכחה מזה דע"כ קרא ממעט מי פירות עם מים משום מצה עשירה. ואין זה מוכרח דקצרה זו למעט מי פירות לצד משום דאינו בא לידי חימוץ אינה קצרה מוכרחת, דא"ל דכי ממעטינן דברים שאינם באים לידי חימוץ בשום אופן וכגון מיני קטניות ושאר מינים חוץ מחמשה מינים, אבל דברים הבאים לידי חימוץ יוצאין באיזה ענין שיהיו, ואף שעשאן באופן שלא יוכל לצא לידי חימוץ. והרמב"ם כ' פ"ו ה"ה מצה שנילושה במי פירות יוצא בה י"ח בפסח עכ"ל. וקמימת לשונו משמע אפילו במי פירות לצד והרי אינו בא לידי חימוץ, אלא שהרב המגיד כ' שם שיש מי שר' דהיינו דוקא עם תערובות מים דזעינן למיעצד זהו שימור מידי חימוץ עכ"ל. ומ"מ אין זה מוכרח כ"כ בדעת הרמב"ם, ולשון הב"ח הכשילו בקושיא זו מ"ש שאינו בא לידי חימוץ משמע דהוא הגורם שאין יוצאין בו, וע"ז יפה הקשה הפר"ח. ומדברי הרמב"ם ודאי משמע דאפילו יש בה מים הרבה כל שיש בו משום עשירות אינו יוצא בה, דבפ"ה ה"כ כ' מותר ללוש העיסה ציין שמן ודבש וחלב וכו' וציוס ראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד ולא משום חמץ אלא כדי שתהא לחם עוני עכ"ל. והרי אף שנילוש במים אסור לקטף משום מצה עשירה.

ה"ה פ"ו ה"ה

ומה שהקשה מ"א מהא דפריך דף ל"ח ע"ז ותיפוק ליה דהוה מצה עשירה וכו' דאל"כ מאי פריך וכו'. הא לא קשה דבכל אלו שממעט התם מיני מצות שאינם יוצא בה י"ח לא שינה עליהם קרא לעכב, וא"כ או ככולן אינו יוצא אף

## סימן תעב

הטעמים. גם המרדכי כ' מדברי רמ"א שלא ישתה עוד אם שתה בלא הסיכה משום שלא יוסיף על הכוסות, ש"מ זה הטעם עיקר שלא לעשות כן, משא"כ טעם שלא ישתכר אינו אלא זהירות לכחחילה, כן נ"ל.

(ב) במ"ז סק"ו קשי' ל"י דבגמ' דף ק"ח וכו' ע"ש עד סוף הפעוץ. ואכתי קשה למה לא אמר ריב"ל השמש נריך לאכול חית בהיסיבה, או השמש א"צ לאכול כי אם חית בהיסיבה, אלא ע"כ דיש קולא בשמש טפי מבשאר כל אדם, ולמנוה מן המוצחר ליכא למימר כמ"ש הט"ו. ואי לענין דיעצד קשה על רמ"א דכ' ולכחחילה.

וב"ל אחר שדקדק מדברי הרמב"ם שר' בפ"ח ה"ז לפיכך כשקועד אדם בלילה הזה נריך לאכול ולשתות והוא מיסיב דרך חירות וכו'. ומלשנו זה משמע דנריך להסיב כל הקעודה, והכי משמע פשטא דמתניתין דקתני לא יאכל עד

(א) במ"ז סק"ה וי"ל כאן ע"ל רמ"א וכו' עד נמצא שיש בדברי רמ"א א"ו קיצור או סתירה עכ"ל. ולפענ"ד אין צדבריו לא קיצור ולא סתירה, דרמ"א מקופק אס לממוך על דעת ראב"י ובכוס ג' וד' עדיף טפי לממוך ע"ז מלשתות עוד כוס, דחששא זו חמירי ליה שיוסיף על הכוסות. ומ"ש דה"ל ליתן טעם שלא ישתכר ובלא טעם דמוסיף כמ"ש סי' תע"ט, רמ"א לא כ' שם שום טעם והתם יש לממוך אחרתי טעמא, טעם שלא ישתכר וטעם שלא יוסיף, וכ"כ הרשב"ם שני הטעמים צפרק ערבי פסחים דף ק"ח ע"א אבל משום טעמא דשמא ישתכר אין אסור כ"כ, צפרט אם יודע בעצמו שלא ישתכר ואין חששא זו כדאי לכתום בספק שמא לא יצא י"ח ד' כוסות, ולכן נקט כאן זה הטעם שמא יוסיף, וזה ודאי חמור דכמו שמנוה שלא יפחות כן מנוה שלא יוסיף. ואף כי הרשב"ם צפי' המשנה דף קי"ז ע"כ כ' רק טעם הירושלמי כדי שלא ישתכר, ואת זה ראה הט"ו והביא צסי' תע"ט רק זה הטעם, אבל כבר כ' בדף ק"ח שני

הרב משה

להתקן, ואם יחזור ויאכל וישתה חל עליו חיוב היסבה מחדש, אבל אין זה תיקון למה שכבר אכל ושתה בלא היסבה. וה"ו הדבר דומה למצות ישיבת סוכה כל שצעה, שאם אוכל ושותה צריך לאכול ולשתות בסוכה, ואם לא ירצה לאכול אין עליו חיוב לאכול דוקא, ואם אכל בלא סוכה מה שעבר אין ואין לו תיקון, ה"ו כן הוא.

ולפ"ז ג' דינים יש בזה: כוית מנה חיונית וד' כוסות צריכים דוקא היסבה, ואם עשאן בלא היסבה לא יא, וצריך לחזור ולאכול כוית מנה ולשתות ד' כוסות בהיסבה, ושאר כל הסעודה בשאר כל האדם חובה להסב לכתחילה, ואם אכל בלא היסבה מה שעבר עבר ולא עשה מנה באלו שחשב הרמב"ם בהלכה ח'. בשמש וכדומה לו אין חיוב להסב רק בזוית מנה וצד' כוסות<sup>ל</sup>, ואף בדיעבד לא יאזו אם עשאן בלא היסבה, וצריך לחזור ולאכול ולשתות בהיסבה, ובשאר כל הסעודה אף לכתחילה אין עליהן חיוב אם לא למנוה מן המוצר, ואם יאזו, וזה נמי במשמעות דברי ריב"ל דקאמר שמש וכו' יא, דע"כ קודם שאלו עדיין שאר הסעודה קאמר דכבר יא חיוב היסבה ולא צריך לכתחילה יותר, דאם אחר שאלו כבר כל הסעודה מה שעבר עבר, אלא ע"כ דקודם הסעודה קאמר דא"ז יותר מחמת החיוב, ולא קאמר בהדיא דא"ז יותר כיון דלמנוה מן המוצר אם ירצה יסב כל הסעודה, וזה בשמש משמע אבל בשאר כל אדם צריך לכתחילה להסב כל הסעודה, ולכן כתב רמ"א ולכתחילה בדיעבד מה שעבר אין כמש"ל. וזה נראה לי נכון וברור בדברי הרמב"ם ורמ"א. והפרי חדש כתב על דברי רמ"א אלו וליא דליכא אלא מנוה מן המוצר, וכן כתב הרמב"ם ואימתי וכו', ולא שם לבו לדברי הרמב"ם בהלכה ז' הנ"ל, ולפי מה שכתבתי דברי רמ"א נכונים וברורים<sup>ל</sup>.

שיסב משמע כל הסעודה. ובהלכה ח' כתב ואימתי צריך היסבה בשעת אכילת כוית מנה ובשתיית ד' כוסות ושאר אכילתו ושתייתו אם הסיב ה"ו משוזה עכ"ל. ולכאורה דבריו קשיא אהדדי, דמכאן משמע שאינו אלא שבה בעלמא להסיב שאר הסעודה, אבל לפי מ"ש הרמב"ם שם קודם ש' ואימתי בהלכה ח' דין בן אלו אצו ושמש צפני רבו ותלמיד צפני רבו כ' ואימתי חת"כ, נראה מדבריו דכל אלו הוא שא"ל להסיב אלא בזוית מנה וצד' כוסות רק למנוה מן המוצר, אם יאזו יכולין להסב כל סעודה, אבל שאר כל אדם חובה להסב כל הסעודה, וזה מוכח ודאי מדריב"ל מדקאמר השמש שאלו כוית בהיסבה יא, משמע הא שאר כל אדם אינו יאזו. וזה דקאמר יא לשון דיעבד, והרמב"ם אף לכתחילה אינו מצריך יותר כי אם למנוה מן המוצר, ריב"ל נמי הכי קאמר משאל כל כוית מנה בהיסבה כבר יא ידי מנה והיסבה, וא"ל להסב יותר אף לכתחילה, ויתבאר לקמן שכן הוא. ואף שריב"ל לא זכר אלא כוית מנה אכן הוא הדין צד' כוסות כמ"ש הרמב"ם, ולא הוצרך להזכיר זה דעיקר ד' כוסות משום חירות הוא.

ודא דכ' רמ"א ולכתחילה וכו' הענין הוא דודאי כוית מנה חיונית וד' כוסות אם אכל ושתה בלא היסבה שייך לומר שלא יא בדיעבד, וצריך לחזור ולאכול כוית מנה בהיסבה ולשתות ד' כוסות בהיסבה, אבל בשאר כל הסעודה לא שייך לומר בדיעבד לא יא, דודאי שלא יא ידי חובת היסבה כדינה, ומ"מ לא שייך לומר שלא יא בדיעבד דאפ"ה א"ל לחזור לאכול סעודה אחרת בהיסבה כיון דהאכילה עצמה רשות, ואם ירצה שלא לאכול יותר מכזוית מנה ושלא ישתה יותר מד' כוסות הרשות בידו, אלא דאם אוכל ושותה צריך להסב, ואם אכל או שתה בלא היסבה ה"ו מעוות שלא יוכל

## סימן תעג

קודם אכילה ואינו משכר, אלא ודאי צדין כוסות הללו אין לשמות שלא לצורך, גם אינו יכול לשמות הרבה שמא ישכר, לכן שמה קודם לילה. ואף לפי מ"ש הרשב"ם דף קי"ז ע"ב צפי' משנה זו דיין קודם אכילה אינו משכר, צירושלמי ליתא כי אם יין שבתוך האכילה אינו משכר, והרשב"ם הוסיף כן מדילי' שלא יקשה א"כ אמאי שרי צדין כוסות הללו, לכן כ' דגם השתי' שקודם אכילה אינו משכר. אכן משום זה אינו מוכרח דאפילו ישתה הרבה שלא ישכר ודאי זה אינו, אלא דאינו משכר כ"כ כמו אחר האכילה ויוכל ליהרר שלא ישכר.

בש"ע ס"ג וכו' ראוי ליהרר שלא לשמות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול עכ"ל. זהו דברי הכלבו עיין צ"ל, והפרי"ח השיג עליו מהא דרצא דף ק"ח ע"ב דאמר חמרא מגרר גריר וא"כ מנוה לשמות ע"ש. ולא נראין דבריו דא"כ למה אמרה המשנה צדין כוסות הללו אם רצה לשמות, ולא קמני רבותא יותר דמנוה לשמות. גם רצא גופי' דהורה מעלת רוב השתי' כדי לגרור תאות האכילה, למה שתי במעלי יומא דפסחא ולא צדין כוסות הללו דאית צהו תרתי למעליומא, דיגרור תאות המאכל גם יזהר שלא ישכר שהוא

לא. באל"י רבה סק"א כ' דשמש ששתה ד' כוסות בלא הסיבה יצא, ועי' בשע"צ ס"ק ל"ה שתמה וכי מפני שהוא שמש פטור מן המצוות, וע"כ הכריע כשיטת רבינו והחק יעקב דחייב להסב בד' כוסות. לב. עי' נהר שלום סק"ג.